

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens omnia Gavanti Commentaria in Rubricas Breviarii - Cum
Indicibus Decretorum, Rerum atque Verborum notabilium

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

Sectio Quarta De proprio Ritu singularum Horarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39775

- ma & secunda Lectio, vel prima tantum in Festis trium Lectionum, sumuntur de Scriptura in Officio de Tempore, nisi alia in propriis locis ponantur.*
- 4 *In majoribus Sollemnitatibus & Festis per annum, totum Officium ordinatur, ut in propriis locis ponitur.*
 - 5 *In Festis B. Mariae (omissis iis, quae propria in illis habentur) Hymni, novem Psalmi, & alia quaedam requirenda sunt ex communi ejus Officio parvo, circa finem Breviarii.*
 - 6 *Modus inchoandi Officium, dicendi Invitatorium, Hymnos, Antiphonas, & Versus, habetur in principio Psalterii. Cum vero Antiphona duplicanda sunt, dicuntur integra ante Psalmos, sicut in fine Psalmorum.*
 - 7 *Modus dicendi Absolutiones & Benedictiones ante Lectiones, legendi & terminandi Lectiones, dicendi Responsoria post Lectiones, ac Responsoria brevia post Capitula, habetur in: Dominica de Adventu.*
 - 8 *Quomodo sit inchoandum, & terminandum Officium per Horas, habetur in Psalterio: quomodo terminandum per Antiphonas B. Mariae, habetur in fine Completorii.*
 - 9 *Sed ut haec omnia facilius habeantur, posita sunt sequentes Rubricae, de singulis Horis, earumque partibus distincte cognoscendis.*

SECTIO QUARTA.

DE PROPRIO RITU SINGULARUM HORARUM CANONICARUM.

De Matutino. XIII.

RUBRICA.

- 1 **A**D Matutinum haec per ordinem regulariter dicuntur, secundum diversitatem Officii, nisi aliter in quibusdam diebus annotetur: Pater noster: Ave Maria: Credo, omnia secreto; deinde clara voce Hebdomadarius dicit: Domine, labia mea &c. pollice signando sibi os signo crucis: Deus in adjutorium &c. manu extensa signando se signo Crucis à fronte ad pectus, & à sinistro humero usque ad dextrum (quod servatur in principio omnium Horarum, cum dicitur Deus in adjutorium) cum Gloria Patri, & aliis, ut in principio Psalterii. Deinde dicitur Invitatorium conveniens Officio de Tempore vel Sancto, quod dicitur cum Psalmo Venite, exultemus, eo modo, quo in principio Psalterii describitur. Dicto Psalmo, & repetito Invitatorio, dicitur Hymnus, qui Officio de Tempore vel de Sancto convenit.

2 Post.

- 2 Postea in Duplicibus & Semiduplicibus dicuntur novem Psalmi (sed in Dominicis plures, ut in Psalterio) cum suis Antiphonis & Versibus, qua Tempori vel Festo conveniunt, & totidem Lectiones cum octo Responsoris, aliquando cum novem, ut suis locis ponitur, per tres Nocturnos distinctos, hoc modo.
- 3 In primo Nocturno dicuntur tres Psalmi cum tribus Antiphonis, post singulos Psalmos una Antiphona; sed tempore Paschali, id est, à Dominica in Albis usque ad Pentecosten (præterquam in Officio Ascensionis Domini) tres Psalmi cujusque Nocturni dicuntur sub una Antiphona, & in fine Psalmorum post ultimam Antiphonam cujusque Nocturni dicitur Versus; postea: Pater noster: Et ne nos: Absolutio, Exaudi: Benedictio, Benedictione perpetua, & alia ad singulas Lectiones, ut in prima Dominica de Adventu ordinantur. Deinde leguntur tres Lectiones de Scriptura, qua per ordinem in Officio de Tempore occurrunt (nisi alia assignentur,) & ad singulas Lectiones dicitur unum Responsorium conveniens Officio: si de Tempore, ut in Proprio Temporis: si de Sancto, ut in Propria Sanctorum; alioquin ut in Communi, etiamsi Lectiones primi Nocturni sint de Scriptura Officii de Tempore.
- 4 In fine ultimi Responsorii cujusque Nocturni dicitur Gloria Patri, cum repetitione partis Responsorii, eo modo, quo notatur in iij. & prima Dominica de Adventu; nisi aliter in propriis locis signetur.
- 5 In secundo Nocturno dicuntur alii tres Psalmi, Antiphona, Versus, Pater noster, Absolutio, Ipsi pietas, & ei consequentes Benedictiones, ut in dicta Dominica de Adventu: tres Lectiones de aliquo Sermone, aut de vita illius Sancti, de quo fit Officium, & ad quamlibet Lectionem unum Responsorium.
- 6 In tertio Nocturno alii tres Psalmi cum Antiphonis, ut supra: post tertiam Antiphonam, Versus, Pater noster, Absolutio, A vinculis, & Benedictiones consequentes ad singulas Lectiones, qua erunt de Homilia Evangelii de Tempore, vel de Festo, secundum qualitatem Officii, ut in eadem prima Dominica de Adventu ponuntur. Post vij. & viij. Lectionem dicitur Responsorium Officio conveniens, id est, post quamlibet unum: aliquando autem dicitur etiam post nonam Lectionem, ut suis locis notatur: & in fine ultimi Responsorii, aut octavi aut noni, dicitur Gloria Patri, ut supra, nisi aliter signetur. Si non dicitur nonum Responsorium, post ultimam Lectionem dicitur Hymnus Te Deum.
- 7 In Officio trium Lectionum, ad Matutinum, Pater noster, Ave Maria, Credo, Domine Labia, &c. Invitatorium, & Hymnus, in feriali Officio de Feria, si non sint in proprio de Tempore, dicuntur ut in Psalterio; in Festis, de Festo, ut in Communi Sanctorum: deinde Nocturnum Feria, ut in Psalterio; id est, duodecim Psalmi cum sex Antiphonis, & tempore Paschali cum una Antiphona, Alleluja: qui dicitur tam in Officio Feriali, quam in Festis Simplicibus.

- 8 Post Psalmos & Antiphonas dicitur Versus, in Feriali Officio ut in Psalterio, in Festis ut in Communi Sanctorum: qui in Festis sumitur secundum Feras ex Nocturno Communis, unde sumuntur Responsoria, ut dicitur infra in Rubricis de Versibus & Responsoriis. Post Versum dicitur Pater noster, Absolutio, & Benedictiones, ut habetur infra in Rubrica de Absolutionibus & Benedictionibus. Tres Lectiones (si non adsit Homilia) singule in Officio Feriali dicuntur de Scriptura, quæ eo die occurrit in Proprio de Tempore: si adsit Homilia, singula tres de Homilia. In Festis, prima & secunda de eadem Scriptura, tertia de Sancto. Si fuerint duæ Lectiones de Sancto, prima tantum erit de Scriptura, reliqua de Sancto.
- 9 Post singulas Lectiones in Feriali extra tempus Paschale dicitur unum Responsorium, ita ut dicantur tria Responsoria: tempore verò Paschali, & in Festis, duo tantum Responsoria dicuntur, scilicet post primam & secundam Lectionem tantum. In fine ultimi Responsorii, secundi scilicet, aut tertii, dicitur Gloria Patri, cum repetitione partis Responsorii, nisi aliud notetur. Quæ Responsoria in Officio de Sanctis sumuntur ex Communi Sanctorum; in Feriali Officio ex Dominicis, quando propria per Feras non distribuuntur, ordine descripto in Rubrica de Responsoriis. Quando non dicitur tertium Responsorium, post tertiam Lectionem dicitur Hymnus: Te Deum laudamus.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. I. De Matutino.

I. Gavant. pag. 38. col. 1. n. 1. -- *Matutinum ut est à Laudibus distinctum &c.* Horæ Canonice nocturnæ, seu Officium nocturnum ita appellatum est, quia noctu recitabatur, hoc idem Officium plerumque Matutini nomen usurpavit, quia Laudibus conjunctum est, quæ summo manè recitari solebant; hinc Edmundus Martene in suo Commentario in Regulam S. Benedicti cap. 8. pag. 257. ait, quòd idem S. Benedictus Dominicis diebus nocturnis Vigiliis sine ullo intervallo jungit Matutinum, non sic capiendum est, quali Laudes accelerare voluisset, & consuetam illarum horam mutare, sed potius nocturnos ad Auroram usque produxisse dicendus: nam Matutini, quos Laudes appellamus, semper ad Auroram, sive, ut loquitur S. P. B. *incipiente luce*, dicendi sunt; unde & Matutini dicti sunt à voce Matuta,

Gavant. Rubr. Brev.

id est, Aurora, eo quòd ad Auroram celebrari debeant. Hæc laudatus Martene citat, ubi ideam comprobat auctoritatibus Hildemari, Bernardi Cassinensis, & Nicolai de Fractura. Idem Martene in eodem Commentario ad cap. 12. hæc omnia confirmat dicendo, quòd veteres Matutinorum nomine appellabant Laudes ob antedictam rationem; nunc verò Matutinorum nomine intelligimus Vigiliis nocturnas, quas etiam ita appellatas olim fuisse, probat Menardus ex Concilio Turonensi secundo Canone 18. & Mabillonius in lib. 2. de Antiqua Liturgia Gallicana. Atque ita Beda in Vita S. Guthberti cap. 45. ut refertur in Sæculo 2. Bened. (omne, inquit, nocturnæ, sive Matutinæ Psalmodiæ, tempus, stando perfolvit.)

II. Ga-

II. Gavant. eod. n. 1. -- *De tempore Matutini recitanti &c.* De tempore, quo Matutinum recitandum est, agit Auctor noster *Sect. 1. cap. 5. tit. 6. num. 6.* ubi ait, Matutinum, & Laudes ex justa causa posse recitari in Vesperis præcedentis diei &c. ut ibi iterum legi potest; *num. verò 8. ibidem* adstruit, quòd, qui differt Matutinum sine causa usque ad Vesperas, vel anticipat Completorium ante prandium, nimis notabiliter variat tempus, & peccat venialiter; unde etiam hic, ut diximus in nostris Observacionibus *tom. 1. part. 3. tit. 11. num. 7.* Gavantus mitigat arctam sententiam, quam ipse sectari videbatur in suis Commentariis *tom. 1. ad tit. 1. sive 2. partis*, cognoscendo nunc nonnisi culpam venialem in eo, qui absque ulla justa causa nimium differt recitationem Matutini cum Laudibus, quam sententiam etiam nos secuti sumus, non approbando rigidam illam opinionem, quæ gravi culpa reos constituit illos Sacerdotes, qui non recitant Matutinum, & Laudes, antequam Sacrificium celebrent; supradictam benigniorem sententiam veram, & securam appellat Oliverius Bonartius in suo Tract. de Horis Canonicis *lib. 1. cap. 6. num. 8.* nonnullos allegando gravissimos Auctores, validisque rationibus eandem sententiam confirmando.

Circa horam, qua in Choro nocturnum Officium, & Matutinum antiquitus peragebatur, non ubique eadem fuit disciplina. S. Johannes Chryostomus *Homil. 59.* ad Populum Antiochenum de Officio agens, quod sua ætate sub noctis medium recitabatur, hanc temporis circumstantiam indicare volens, ait: *initium illi dandum ad galli cantum.* In Regula Abbatis Isaia *cap. 57.* in Regula S. Basilii *cap. 37.* tempus illud, quò nocturnum Officium peragi debebat, noctis medium appellatur, & hoc idem in Regula S. Columbani *cap. 7.* Carthusiani duabus horis ante noctis medium incipiunt, & in Regula S. Benedicti *cap. 8.* duabus post mediam no-

ctem horis surgendum esse præscribitur: *Octava hora noctis surgendum est, ut modis è amplius de media nocte pausetur &c.* unde infert Martene in suo Commentario ad dicta verba, eos à præstituta regula horæ recedere, qui media nocte surgunt, ut sunt Bursfeldenses in Allemannia, Vallisoletani in Hispania. Romanorum verò, & Clericorum mores quod spectat circa Matutini horam, hæc in antiquis Romanis Ordinibus reperiuntur. Sollemnioribus diebus, quibus duplex Officium recitabatur, prima Matutini pars prima noctis hora, scilicet post Solis occasum decantabatur: *in initio, seu crepusulo noctis;* secunda verò *ad primum galli cantum.* Iis verò diebus, quibus unicum Officium erat, decernitur ad galli cantum semper esse recitandum; sed tribus ante Pascha diebus præscribitur id media nocte peragendum esse: *ad Vigiliis media nocte;* quibus verbis discrimen profecto aliquod innuitur inter noctis medium, & galli cantum, ut optime advertit Grancolas Commentario Historico in Breviarium Romanum *lib. 1. cap. 23.* addens, hunc primum galli cantum post noctis medium fuisse eam fortassis horam, quam S. Benedictus octavam appellavit, & quæ apud Gallos, Hispanos, & Germanos appellatur secunda post mediam noctem. Nonnulla alia, quæ spectant ad sacram eruditionem hujus Horæ Canonice, & ad tempus, quo recitata fuit, & adhuc recitatur in nonnullis Monasteriis, & etiam Ecclesiis Cathedralibus legi poterunt apud Card. Bona de Divina Psalmodia *cap. 5.* apud cit. Grancolas, Edmundum Martene, Francolinum de tempore Horarum Canonicarum *cap. 5.* Oliverium Bonartium de Horar. Canonic. institutione *lib. 1. cap. 2. §. 21.*

III. Gavant. pag. 39. col. 1. n. 9. -- *Adduntur Nocturni tres ad ratam primarum trium noctis Vigiliarum &c.* In noctis Officio unicus erat prisca temporibus nocturnus, qui constabat duodecim Psalmis, quemadmodum etiam nunc in Feriali Officio, & in pri-

primo Dominicæ Nocturno fieri solet, sed quia Dominica dies tota Deo colendo, atque laudando Sacra esse debet, cœperunt Monachi noctem, qua Dominicam præcedit, orando transigere. Tradit enim Cassianus *lib. 3. cap. 3.* Monachos Ægyptios tribus diversis noctis temporibus diebus Dominicis orasse, quibus opus facere non licebat; contra verò diebus reliquis, quibus opus faciebant, semel tantum per noctem orasse: eas noctes in partitis distinguunt Officiis. Post aliquot Psalmos decantatos, tres Lectiones perlegebant, idque tribus diversis temporibus per noctem repetebant, quæ res tres noctros Dominicæ Nocturnos profectò demonstrat; non solum Dominicis diebus, sed etiam præcipuis Anni Festis noctis Officium in tres Nocturnos dividebatur, sed hæc Festa olim exiguo erant numero, & idcirco trium Nocturnorum Officia minus frequentia erant, & nullo negotio tres Nocturni plerisque Festis tributi fuere. Tres Nocturni isti, qui tria diversa noctis Officia constituebant in Monasteriis majori pietatis ardore ferventibus, diversis horis, diversis noctis Vigiliis correspondentibus recitabantur; conjuncti verò fuere, atque continenter recitati tepescente Monachorum pietate, & quando nimis arduum visum fuit ter per noctem cubitum concedere, atque totidem vicibus surgere.

Tres Nocturni isti, qui tria diversa noctis Officia constituebant, non solum apud Monachos majori pietatis ardore ferventes, sed etiam apud Clericos in Ecclesiis Cathedralibus diversis horis, diversis noctis Vigiliis correspondentibus, recitabantur; sed tepescente, & Clericorum, & Monachorum fervore factum fuit, ut Nocturni non separatim, ut antè, sed continenter unà cum Laudibus decantarentur, & ex tribus Vigiliis una solum texeretur, & quidem initio decretum erat, ut media nocte surgentes Officiam nocturnam tunc temporis cum Laudibus conjungerent, qui mos etiam nunc

apud quosdam Regulares perseverat, sed cum nec onus illud surgendi media nocte Clerus toleraret (sicut tolerat usque modò Clerus Ecclesiæ Cathedralis Parisiensis ad tradita per Grancolas *lib. 1. cap. 23*) hoc saltem obtinuerunt Ecclesiarum Præsides, ut ultima noctis Vigilia Clerici ad Matutinum recitandum surgerent, & convenirent, ut jam fieri solet in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis. Nonnulla ex his tradit Gulielmus Durandus *lib. 5. cap. 3. num. 3. & 6.* & Johannes Belet in eodem *cap. 20. & seqq.* quibus addit Thomas Waldensis *de Sacram. cap. 24. num. 4.* quòd quamvis omnes quatuor nocturnæ Vigiliæ à singulis Clericis hodie precibus non consecrentur, aliquæ tamen observantur ab omnibus, sicque possunt dici omnes ab Ecclesia celebrari, *ita, inquit, quidam devoti in prima noctis Vigilia totum Officium decantant, alii verò in secunda, alii in tertia, alii verò in quarta, ut plerique omnes Clerici.* Et id profectò verificatur relatè ad diversos Regularium Ordines, qui diversis horis nocturnis surgunt ad decantandum Matutinum; ita ut in qualibet noctis Vigilia verissimum sit, aliquem esse Regularem Ordinem, qui nocturnas Laudes Deo persolvit.

Ceterùm redeundo ad ea, quæ antea dicebamus, hæc est Amalarii sententia, qui *lib. 4. cap. 9.* affirmat, tres Nocturnos institutos fuisse, ut tribus Vigiliis, sive noctis stationibus responderent, quibus ad orandum, surgendum erat, quemadmodum & interdiu Tertia, Sexta, & Nona hora tribus diversis intervallis oramus: *Habeant finem tres stationes Vigiliarum, per quas ternas horas divisa, & exercitatae sunt, & in quarta oriente Luciferos Laudes erant quarta noctis hora sub lucis ortum, Vesperæ verò quarta diei hora ad Solis occasum.* Alia spectantia ad dictorum Nocturnorum Ritum, & praxim eos recitandi, legi poterunt apud Oliverium Bonartium *loc. sup. cit.* nimirum *cap. 21.* & apud Grancolas *lib. 1. Commentar.*

Histor. in Breviarium cap. 24. qui inter alia tradit, in Carthusianorum Statutis à Guigone conscriptis, *cap. 9.* eos inter singulos Nocturnos septem Psalmos Pœnitentiales recitasse, vel alias quasdam non breviores preces. Juxta verò nova ipsorum Statuta duabus horis ante noctis medium consurgunt, atque inter singulos Nocturnos horæ circiter

integræ intervallum habent, atque hoc intermedium tempus singillatim B. V. vel Defunctorum Officium recitando consecrant, vel cuidam alteri pietatis operi vacant, unde in ipsis adhuc perseverat antiquorum Monachorum ferventissima pietas, & Religio.

De Laudibus, XIV.

RUBRICA.

- 1 **A**D Laudes: dicto Hymno, Te Deum, vel ultimo Responso, Hebdomadarius absolute dicit: Deus in adjutorium &c. ut supra, & dicuntur Psalmi, & Canticum, Benedicite, vel aliud, ut habetur in Feriali Officio extra tempus Paschale, cum Antiphonis Officio convenientibus. Qui Psalmi, & Canticum in Dominicis per annum (exceptis Dominicis à Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusivè) & in Feriali Officio temporis Paschalis, ac in Festis tam novem, quam trium Lectionum, dicuntur de Dominica, ut in Psalterio. In predictis verò Dominicis à Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusivè, dicuntur, ut suis locis ponuntur. In Feriali Officio per annum, extra tempus Paschale, dicuntur ut in Psalterio.
- 2 Antiphona in Dominicis, quando propria non assignantur, dicuntur ut in Psalterio. In Festis novem & trium Lectionum, si non adsint propria, dicuntur de Comuni. Post Psalmos dicitur Capitulum; Hymnus, Versus, Antiphona ad Canticum, Benedictus, cum eodem Cantico, & Oratio; omnia pro qualitate Officii, de Tempore, vel de Festo.
- 3 Preces quando dicenda sunt, dicuntur ante primam Orationem. Commemorationes verò de Cruce, de S. Maria, de Apostolis, de Patrono, & de Pace, similiter quando dicenda sunt, dicuntur post Orationem; nisi alia Commemoratio Festi simplicis occurrat, quæ semper predictas Commemorationes precedit: de quibus in propriis Rubricis dicitur.
- 4 Ante Orationem dicitur, Dominus vobiscum, & Oremus: post ultimam Orationem repetitur, Dominus vobiscum; deinde, Benedicamus Domino, & Versus, Fidelium anima: Pater noster: Dominus det nobis suam pacem; & Antiphona B. Mariæ, ut habetur in fine Completorii, si tunc discedendum sit à Choro: alioquin in fine ultima Horæ, nisi sequatur Missa, vel Officium Defunctorum, vel Psalmi Pœnitentiales, aut Litania, ut in propria Rubrica dicitur.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. II. De Laudibus.

I. Gavant. pag. 40. col. 1. n. 1. - *Non finitur Matutinum separatim à Laudibus &c.*) Ex quo Matutinæ Laudes juxta Romanum Ritum conjunctim cum Nocturnis recitantur, factum est, ut Matutini nomen æquivocum sit; accipitur enim aliquando pro solis Nocturnis à Laudibus separatis, quæ acceptio non adeò erronea est, ut visum fuit Cardinali Bona de Psalmodia c. 5. §. 1. n. 2. Nocturnas enim preces antiquitus aliquando Matutini nomine insignitas fuisse, probat Mabillon. in Disquisitione de Cursu Gallicano pag. 420. & seqq. Secundò Matutini nomen accipitur pro aggregato ex Nocturnis, & Laudibus, quatenus in unum coaluerunt, quæ acceptio vulgatissima est, & improbari non potest. Accipitur tertio pro solis Laudibus, quæ est valde propria, & reverà in antiquis libris Missalibus, & Romanis Ordinibus, nomine Matutini non veniunt nisi Laudes.

II. Gavant. pag. 40. col. 1. n. 2. - *Respond. o, nihil obesse &c.*) Sustinet Gavantus, Laudes esse partem Matutini Officii, & non esse Horam Canonicam à Nocturnis distinctam; objicienti, quòd incipiuntur per illam precem -- *Deus in adjutorium &c.* respondet, hoc non officere, nec indicare principium alicujus Horæ à Nocturnis distinctæ, sed initium illud datum esse, ut possit ex causa dividi Matutinum, nempe Nocturnum, seu Nocturnos, ut rigorosius loquamur, à Laudibus. Est igitur controversia inter Auctores, utrum Officium Nocturnum ab ipsis Laudibus distinguatur, quòd sub aliis terminis etiam disputatur, nimirum, an Horæ Canonice sint septem tantum, vel octo? Si factum consideremus, certissimum est, in multis locis, diversoque tempore distinctionem Nocturni Officii à Laudibus evenisse; & fuisse separatim cantatas Laudes

à Nocturnis. Id manifestè colligitur ex Regula Divi Benedicti Cap. 8. & 16. & probatur ex Hugone de Sancto Victore in Speculo Ecclesiastico Cap. 3. & lib. 2. de Officiis Ecclesiasticis cap. 1. & 9. in fine, Amalario lib. de ord. Antiphon. cap. 7. in princip. Radulpho Tungrensi lib. de Canon. observat. propos. 14. & aliis, quam quidem distinctionem Laudum à Nocturno Officio, satis indicat ipsum Laudum initium, quòd est simile, aliarum Horarum, tempore distinctarum, principiis, tum Communis Oratio, qua Nocturnum Feriale, vel Nocturni Festivi olim terminabantur. Hæc tamen consuetudo peragendi Nocturnum Officium interpolato tempore à Laudibus, non fuit ubique recepta, & Universalis, siquidem multis in locis, Nocturnis Vigiliis, etiam primis temporibus, vel saltem paulò post, Laudes Matutinæ jungebantur; ita enim ostendit Cassianus lib. 3. de Inst. Cœnob. cap. 4. ubi ait: *Hæc Matutina Sollemnitatis* (Laudes) *in Gallia quidem Monasteriis expletis Nocturnis Psalmis, & Orationibus post modicum temporis intervallum solita est celebrari, sed in Orientis partibus cum quotidianis Vigiliis pariter consumatur.* Idem tradit Amalarius in Prolog. lib. de ordin. Antiphon. ex quo apparet, Romanam Ecclesiam nunquam fortè recepisse morem illum separandi Matutinas Laudes à Nocturnis, seu Nocturno. Prædicti oppositi mores occasionem præbuerunt Auctoribus abundi in oppositas sententias, quorum Auctoritates, & argumenta congerunt Franciscus Suarez Tom. 1. de Religion. lib. 4. cap. 6. & Azorius 1. part. lib. 10. cap. 1. quest. 2. Franciscus Magius de Divino Officio Opusc. 1. disquisit. 2. Cardinalis verò Turrecremata tract. 73. in Regulam S. Benedicti, & in Cap. Presbyter, distinct. 98. quest. 1. conclus. 2. hæc habet -- olim

in multis Provinciis Ecclesiis Nocturnas Vigiliis divisas fuisse, & sejunctas à Matutinis Laudibus, & in Monachorum Conventibus planè secerni, & disjungi: & per Orationes distinctas terminari solitas esse, & tunc temporis octo Horæ verissimè numerabantur. At verò nostris temporibus usu receptum est, ut Matutinæ Laudes simul cum Nocturnis Vigiliis decantentur, ac proinde septem tantummodò Horæ supputantur. Quin etiam olim in Ecclesia Romana usus

obtinet, ut Nocturnæ preces unà cum Matutinis Laudibus conjungerentur -- Ita præfatus Auctor studet conciliare utramque sententiam de numero octonario, & septenario Horarum Canonicarum. Cætera, quæ spectant ad hanc Horam Canonicam Matutinarum Laudum, tradunt Grancolas l. cit. cap. 34. Cardinalis Bona loc. cit. & §. 2. Oliverius Bonartius loc. cit. aliique Auctores à Francisco Magio, & à Gavanto allegati.

De Prima, XV.

RUBRICA.

- 1 **AD Primam**: Pater noster, Ave Maria, Credo, secretò: Deus in adjutorium &c. Hymnus, Jam lucis orto sidere; Deinde incantatur Antiphona, qua convenit. Sumuntur autem Antiphona in Festis ad omnes Horas ex Laudibus per ordinem, quarta prætermissa, ut dicitur infra in Rubrica de Antiphonis. Postea dicuntur Psalmi, qui in Dominicis & Feriis dicuntur ut in Psalterio. In Festis autem, & tempore Paschali, tres tantum, ut etiam ibi annotatur.
- 2 Post Antiphonam dicitur Capitulum, Regi saeculorum. In Feriali Officio extra tempus Paschale dicitur Capitulum, Pacem. Deinde Responsorium breve, Christe, Fili Dei vivi &c. Post Responsorium breve in Officio Duplici, & infra Octavas, statim dicitur Oratio, Domine Deus omnipotens. In alio Officio dicitur, Kyrie eleison, cum reliquis Precibus; omnia ut in Psalterio. Ad Versum autem, Adjutorium, Hebdomadarius signat se signo Crucis à fronte ad pectus. Quando aliquis solus recitat Officium, semel tantum dicit, Confiteor; omittis illis verbis, Tibi pater, vel, Vobis fratres, & Te pater, & Vos fratres, & similiter dicit: Misereatur nostri: peccatis nostris: perducatur nos; quod etiam servatur ad Completorium. In Feriali Officio quando dicta sunt Preces ad Laudes, adduntur aliæ Preces, ut ibidem in Psalterio.
- 3 Post Orationem Prima: vel, si dicatur Officium B. Mariae, post illius Orationem, dicto Benedicamus, in Choro legitur Martyrologium; deinde dicitur: Pretiosa, cum reliquis: qua etiam dicantur ab iis, qui extra Chorum non legerint Martyrologium. In fine ad Absolutionem Capituli, in Festis & aliquibus diebus pro Lectione brevi dicitur Capitulum Nona, si adsit proprium, alioquin de Communi: alio tempore tam in Dominicis, quam Feriis, Lectio brevis Officio illius temporis in Psalterio assignata.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. III. De Prima.

I. Gavant. pag. 41. col. 2. n. 1. -- *Tempore Cassiani expositio capta &c.*) Officium Primæ ignotum fuit primis Ecclesiæ temporibus, necnon primis Monachis, fuit autem primò institutum in Bethlehemitico Monasterio (ubi Dominus noster JESUS CHRISTUS natus ex Virgine humana infantie suscepit incrementa) tempore quidem Cassiani, ut rectè probat Gazzæus in Commentario ad eundem Cassianum *lib. 3. cap. 4.* quidquid reclamant nonnulli, asserendo, hujus Horæ institutionem Cassiano antiquiorem esse, nam quòd aliqui ex præfatis Patribus manè orandum esse hortantur, hoc de Matutino, non de Primæ Officio rectè intelligitur, ut optimè adnotavit Cardinalis Bona in lib. de Divina Psalmodia *cap. 6. §. 4. num. 2.* ubi adversariorum difficultates pariter solvit. Ex Oriente inde ad occidentales Regiones idem Primæ Officium propagatum fuit; hujus autem institutionis causa repetenda est ex inertia, & somnolentia quorundam Monachorum, qui post Matutinas Laudes cubitum redibant, & multò prolixius, quàm par esset, somno indulgebant, nempe ad Tertiam usque, c' m aliud Officium, aliumve Conventum ad hanc usque horam agendum non haberent, ut fusè narrat Cassianus *lib. 3. de diurnis Orat'ionibus cap. 4.*

II. Gavant. pag. 42. col. 1. n. 3. -- *Post ortum Solis prima congruentius recitatur &c.*) Quamvis Prima alterum sit, ac verè distinctum Officium à Matutinis Laudibus, nihilominus à nonnullis eodem tenore consequenter persolvebatur, ita S. Aurelianus relatus ab Edmundo Martene *lib. 1. de Antiquis Monachorum Ritibus cap. 4.* præscribebat recitationem hujus Horæ nullo interposito exercitio inter hanc, & Matutinos; ita etiam in Regula incerti Auctoris manuscripta *cap. 2.* habetur -- A Sancto autem Pascha

usque ad Kalendas Octobris post Matutinum Officium mox Prima subsequatur -- & Beatos Aælredus in *Regula ad Virgines cap. 14.* præscribit, quòd saltem à Kalendis Novembris ad Quadragesimam albescente Aurora Matutinæ Laudes cum Hymnis Horæ Primæ persolvantur. Sed juxta Regulam S. Benedicti aliquod breve spatium intercipitur inter Primam, & Matutinum Officium. & in Commentario ad *cap. 8.* ejusdem Regulæ tradit citatus Martene, quomodo à suis Monachis illud breve spatium transigendum sit; è contra verò Benedictini Gorzienses Matutinis Primam continuè subjungebant, ut docet Johannes Mettensis in Vita S. Johannis, Abbatis Gorziensis, *num. 82.* sed juxta Romanum Ritum semper disjungitur Primæ Officium à Matutinis Laudibus, & hinc est, quòd optimè Gavantus asserit, post ortum solis Primam congruentius recitari.

III. Gavant. pag. 42. col. 2. n. 4. -- *Sola mentio fit ante omnes Horas de Oratione Dominica &c.*) Asserit hic Gavantus, Scriptores de Divinis Officiis facere mentionem tantùm de Oratione Dominica præmittenda ante omnes Horas Canonicas, & quòd de Symbolo Apostolorum non fiat mentio, nisi apud Polidorum Virgilium *loc. cit.* verùm Monachi Benedictini Bursfeldensis Congregationis recitant ante hanc Horam *Pater, Ave, & Credo,* ut diserè præscribitur in eorum Ceremoniali *cap. 11.* his verbis: *Prima Regulæ præmittimus ex more Pater noster, Ave Maria, & Credo in Deum.*

IV. Gavant. eod. n. 4. -- *Initium à Deo in adjutorium, habetur ex Amalario &c.*) Amalarius à Gavanto allegatus refert, Primam incipiendam esse ab illa prece: *Deus in adjutorium, cum Gloria Patri,* sed nil habet de Hymno *Jam lucis &c.* quia nulli Hymni

mmi ejus atate Romæ recitabantur. S. Benedictus tamen Amalario antiquior, qui Primam à Laudibus distinguit (ut diximus) *cap. 17.* suæ Regulæ hunc ordinem in ea servari præscribit. Primâ horâ, inquit, dicantur Psalmi tres singulatim, & non sub una Gloria, Hymnus ejusdem Horæ post Versum *Deus in adjutorium meum intende*, antequam Psalmi incipiantur.

V. Gavant. eod. n. 4. -- *Antiphonam nemo nota! &c.*) Prima sine Antiphona dicebatur. Primus fuit Radulphus Tungrensis, qui tradidit, singulas Dei Horas Antiphonam habere; minores autem Horæ olim nullam Antiphonam habebant, uti colligitur ex Ordinibus Romanis, & hodie servatur tribus ante Pascha diebus, & Paschatis hebdomada. Quamvis autem in Regula S. Benedicti *cap. 17.* post illa verba: *Hymni earundem Horarum, terni Psalmi, Lectio &c.* subnectitur: *si major Congregatio fuerit, cum Antiphonis, si vero minor, in directum psallatur,* nihilominus non significantur hic nomine *Antiphonæ* verba illa, quæ in Horarum Canoniarum principio intonantur, sed prædictis verbis, nempe *cum Antiphona psallere*, voluit Sanctus Benedictus, ut explicat Hæfphenus *lb. 7. tract. 4. disquis. 3.* voluit, inquam, designare eam Divini Officii partem, quæ fit cum nota, & melodico concentu; *in directum* verò *psallere*, seu *sine Antiphona*, idem est, ac psallere sine notis, modulatione, aut tono, ita ut æquali vocis tenore rectè omnia absque ascensu, vel descensu pronuncientur. Et sic optimè intelligitur illa dispositio, *si major Congregatio fuerit, cum Antiphonis*, nomine enim majoris Congregationis, venit Congregatio, in qua sint plures, quàm duodecim Monachi, ut explicat Bernardus Cassinensis apud Martene in prædictum capitulum Regulæ S. Benedicti, qui optimè possunt sustinere laborem, & onus psallendi cum notis, & modulatione modo suprascripto. Minorem verò Congregationem ab Antiphonis, nempe cantu, exemit

S. Patriarcha, ne nimio labore pauci opprimantur, quod enim fit à multis, facilius adimpletur, quàm à paucis. Et certè, subdit Martene *loc. cit.* in minori Congregatione, ubi minor solet esse substantia, necesse est, quosdam frugibus colligendis foras exire, aliisque Monasterii utilitatibus vacare, paucis in Choro remanentibus, quibus grave esset, has Horas cantu sollempni persolvere, Præterire non possum, quòd juxta mentem aliquorum, quos suppressò nomine allegat Cardinalis Turrecremata, major Congregatio dicitur illa, quæ est à triginta, & supra Monachis constituta; minor verò Congregatio, si minus à triginta fuerint Fratres descendendo usque ad duodecim; nam minus à duodecim non videtur Congregatio Regularis. Quæ quidem sententia valde arridet Martenio *loc. supracit.* nam ait ipse S. Benedictus in Regula *cap. 21.* Decanos in sola majori Congregatione instituit, verùm supra duodecim, aut quindecim Monachos, vel circiter sufficiunt Abbas, & Præpositus: major ergo Congregatio haud potest esse, nisi ubi duo minimum existunt Decani singuli supra denos Monachos constituti, & supra utrosque Abbas, & Præpositus, hoc est viginti quatuor.

VI. Gavant. pag. 42. col. 2. num. 5. -- *Psalmi in Dominicis quatuor &c.*) Juxta Regulam S. Benedicti *cap. 17.* à nobis jam allegatam in Officio Horæ Primæ recitari debent Psalmi tres, quos tamen singulis diebus S. Pater sic variat, ut Dominica ad Primam quatuor Capitula Psalmi 118. Feria II. primum, secundum, & sextum Psalmum, & ita per singulos dies tres per ordinem Psalmos, usque ad Psalmum 19. dicendos instituat; ita tamen, ut 9. & 17. Psalmi prolixiores dividantur in binas *Glorias*, & sic Dominica ad Vigiliis semper à 20. Psalmo incipiatur. Longè prolixius est Primæ Officium à S. Aureliano in ordine psallendi Regulæ subjecto dispositum, ubi ait -- Post Matutinos ad Primam 2. Psalmi dicantur &c.

In Regula tamen ad Virgines sex tantummodo Psalmos assignat. Prædictis tribus Psalmis à S. Benedicto præscriptis subjungebant olim ejusdem Monachi Symbolum S. Athanasii, ut notat Martene *loc. cit. n. 10.* idque colligit ex Catalogo Abbatum Floriacensium, qui habetur *tom. 1. Miscell. Baluz.* ubi de Theodalpho Abbate dicitur -- Explanationem edidit Symboli S. Athanasii, quod à Monachis post tres regulares Psalmos, ad Primam quotidie canitur -- Idem colligit ex Ordinario Tullensi S. Apri, in quo habetur -- Omnibus diebus Dominicis infra preces post *Domine, exaudi*, dicitur *Quicumque vult &c.* Cæteris autem diebus dicitur *Quicumque vult* ante Antiphonam; & infra in Feria II. ad Primam Hymnus *Jam lucis*, Antiphona *Servite Domino*, Psalmi *Beatus vir: Quare fremuerunt: Domine, ne in furore tuo: Quicumque vult &c.* -- Psalmus *Beati immaculati*, pro minoribus Horis divitus peculiaris est Ecclesiæ Romanæ mos, legimus tamen in Vita S. Benedicti Ananienensis, Psalmum illum juxta Romanum Ritum præscriptum fuisse: *Divinum Officium juxta*

Romanos Psalmo 118. persolvatur. Obiit autem prædictus S. Abbas Anno 821. Ante Psalmum *Beati immaculati* sex Psalmi Romæ recitabantur, à *Confitemini* incipiendo, & in Breviariis recognitis, & emendatis hi Psalmi in sex dies distributi sunt, in Dominicam scilicet, & quinque alios hebdomadæ sequentes dies; Sabbatum autem hoc quarto Psalmo caret. Post Psalmos Primæ Dominicis diebus dicitur Symbolum S. Athanasii, ut præscribit superior Rubrica, de quo Symbolo agemus infra in sequenti Sectione *c. 29.* simul cum nostro Gavanto.

VII. Gavant, pag. 43. col. 1. n. 8. -- *De Capitulo, quod Amalarius omittit scribere &c.* Videri possunt etiam ea, quæ tradit Edmundus Martene *cit. loc.* de Ritibus Monachorum spectantia ad Capitulum, ad Responsorium breve, seu Versus, ad Lectiones, Confessionem, & Preces, quæ ad Primam, seu post recitatos Psalmos interponuntur. De Martyrologio, de Pretiosa cum Reliquis usq; ad finem fusiùs cum Gavanto Sectione sequenti etiam nos differemus.

De Horis, Tertia, Sexta, & Nona. XVI.

RUBRICA.

- 1 **A**D Tertiam, Sextam, & Nonam, ante singulas Horas dicitur *Pater noster, Ave Maria, Deus in adjutorium, Hymnus, & Psalmi* ut in Psalterio: *Antiphona secundum Officii qualitatem, ordine, quo supra.* *Dictis Psalmis & Antiphona, dicitur Capitulum, & Responsorium breve pro qualitate Officii: quæ in Dominicis & Feriis, quando non habentur propria in Proprio de Tempore, dicuntur ut in Psalterio: in Festis, si in proprio Sanctorum non sint propria, sumuntur de Communi.* Post Responsorium breve dicitur: *Dominus vobiscum, & Oratio, quæ habetur in Proprio de Tempore: si autem sit de Sancto, ut in Proprio Sanctorum; alioquin ut in Communi.*
- 2 Post Orationem repetitur *Dominus vobiscum, & dicitur: Benedicamus Domino: Fidelium anima; & Pater noster secretò, ut infra in Rubrica de Oratione Dominica explicatur.*

GAVANT, Rubr. Brev.

R

Novæ

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. IV. De Horis, Tertia, Sexta & Nonâ.

I. Gavant. pag. 43. col. 2. n. 1. -- *Ha tres Hora insigniores erant in rebus humanis, & sollemniores in Orationibus Divinis &c.*) Veteres, maximè Judæi, Romani, & Itali, ut Historiæ, & Mathematicorum libri testantur, artificialem diem, hoc est, totum illud spatium temporis, quod ab ortu solis ad occasum intercipitur, & noctem, sive tempus illud, quod solis inter occasum, & ortum labitur, in horas, sive partes duodecim æquales partiebantur, modò quidem breviores, modò verò prolixiores, juxta brevitatem, aut prolixitatem noctis, aut diei, nam ætate, qua breviores sunt noctes, horæ diurnæ prolixissimæ, nocturnæ verò brevissimæ erant, & è converso hyemis tempore; unde horas illas vocabant inæquales, non quòd inter se non essent æquales, sed quòd duodecim horæ diurnæ respectu aliarum duodecim nocturnarum, excepto æquinoctio, essent inæquales. Hanc consuetudinem dividendi hoc modo horas diurnas, ac nocturnas per sæcula duodecim viguisse in Ecclesia, scribit Paulus le Fort, Monachus Cisterciensis, in eo Libello, quem *de antiquis, & modernis horis* exaravit, cap. 2. §. 3. & Julianus Parisius *de prima vivendi ratione Cisterciensium* part. 3. cap. 1. §. 1. tradit, horis inæqualibus usos fuisse Cistercienses usque ad annum 1429.

Rursus apud Antiquos pro Oratione diurna in quatuor partes æquales dies dispartitus fuit, quarum unaquæque tribus constabat horis ex prædictis duodecim diurnis, & ab ultima sui hora inclusa, Oratio, quæ fiebat, sumpsit denominationem; ita ut prima Orationis pars, quæ in tertia diei hora fiebat, *Tertia* diceretur: secunda pars, quæ in sexta, *Sexta*: tertia, quæ in nona, *Nona*: quarta, & postrema, quæ in vespere, & duodecima, *Vespera*, seu duodecima

appellaretur. Hinc est, quòd horæ Canonice diurnæ, quæ usque modo in Officio Divino recitantur, eodem modo omnes, & univocè à prædictis quatuor diei horis adhuc denominantur, scilicet *Tertia* à tertia, & sic de singulis. Ex prædictis tamen quatuor diei partibus duæ postmodum particulae fuerunt separatae, prima scilicet, & ultima diei hora; pro Prima hora Canonica, quæ statim ab ortu solis; & pro Completorio, quæ in hora duodecima, seu in solis occasu, celebrantur, de quibus apud Antiquiores mentio non habetur, cum neutra harum Canoniarum ab initio esset cognita, ut de Prima jam ostendimus, & de Completorio probabimus infra.

Si autem quæretur, in quam parte illius spatii, seu trium horarum, quod dicitur tertia, sit recitanda hora Canonica, quæ *Tertia* pariter denominatur, in principio, an in fine, cum satis longius sit dictum spatium horæ diei, quam recitationis unius horæ Canonice? respondendum est cum Marcello Francolino *Tract. de tempore horarum Canoniarum* cap. 10. num. 9. quòd in quacunque parte horæ recitetur, dummodo tota Oratio intra spatium illud compleatur, rectè, & suo tempore recitata censetur, sed si fieri possit, ut, cum finitur hora diei, finiatur etiam simul tota recitatio horæ Canonice illi correspondentis, tunc rectissimè facta recitatio, quantum ad temporis circumstantiam pertinet, dici debet: excepta tamen prima hora Canonica, quæ statim post Ortum Solis incipi deberet.

II. Gavant. cod. n. 1. -- *Tum Danielis, qui ter orabat in die, tum Apostolorum &c.*) Prædictas Horas diei Tertiam, Sextam, & Nonam notissimas fuisse etiam Apostolorum tempore ad preces fundendas, optimè docet Gavantus, nam hora tertia Apostoli orantes

acce-

acceperunt Spiritum Sanctum, ut S. Petrus testatus est *Act. 2. v. 16.* dicens: *Cum sit hora diei tertia.* Rursum *Act. 10. v. 9.* legitur, quod ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam. Demique *Act. 7. v. 1.* habetur: *Petrus autem, & Johannes ascendebant in Templum ad horam Orationis Nonam.* Hinc Tertullianus à Gavanto citatus antedictas horas Canonicas Apostolicas appellat, tanquam ab eorum disciplina profectas; ad exemplum Danielis, in cujus *Capitis 6. Comentario* ait Divus Hieronymus: *Tria autem sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua, Tertiam horam, Sextam, & Nonam Ecclesiastica Traditio intelligit; & Amalarius Fortunatus lib. 4. de Ecclesiastic. Offic. cap. 3. ait: Tres hora diei nobis initiata sunt ad orandum Deum à Daniele Prophetâ. S. Cyprianus verò in serm. de Oratione Dominica prope finem docet: Ho à tertiâ orandum esse, ut Spiritum Sanctum, qui horâ illa descenderat, veneremur, sexta, quod Christus Cruce affixus fuit, nona verò, quia ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & ut redimere, & vivificare nos pisset, victoriam suam tunc passione perfecit.*

Cassianus *lib. 2.* refert, Orientis Monachos tres horas istas dum opus facerent, recitasse, atque Dominicis tantùm diebus ad eas decantandas convenisse; & Gregorius Turonensis *lib. 10. Historia* testatur, Injurio-

sum Episcopum XV. Turonensis Ecclesiæ præscripsisse, ut ibidem Tertia, & Sexta recitarentur, unde suspicandi locus datur, ut optimè advertit Grancolas *lib. supracit. cap. 7.* ante ejus tempora privatim tantùm, atque ex Fidelium pietate, nulla lege jubente recitatas fuisse. Et in vita S. Casarii Arelensis legitur, eum statuisse, ut imposterum Clerici Tertiam, Sextam, & Nonam publicè decantarent, quo pœnitentes, & Laici illis adesse possint; atque in Regula sua singulis horis istis sex Psalmos tribuit. Ita pariter S. Aurelianus sex Psalmos pro qualibet hora recitandos disposuit, S. verò Benedictus tres duntaxat cum Lectione, *v. Kyrie &c.* Mos verò Romanæ Ecclesiæ est distribuere pro Horis istis Psalmum 118. *Beati immaculati &c.* in undecim partes; quarum duæ pro Prima, & reliquæ sunt pro aliis horis, qui Ritus in nulla Monastica Regula invenitur. S. Benedictus Ananiensis tamen hunc Romanum morem, ut innuimus suprâ, servabat, ut in ejus vita legitur. Varios Monachorum mores circa Lectiones, Preces, & alia in his horis recitandas tradit Grancolas *loc. cit.* nec non Cardinalis Bona.

Ceterùm in quibusdam Ecclesiis diebus Festis Tertia canitur Sollemniter, ante Missam Conventualem, de qua Sollemnitate agunt Caremonialia, & Consuetudines particularium Ecclesiarum.

De Vesperis, XVII.

RUBRICA.

- 1 **A**D Vesperas: Pater noster, Ave Maria, Deus in adjutorium, &c. Deinde dicuntur quinque Psalmi cum quinque Antiphonis, ut in Proprio aut Communi Sanctorum signantur. In Dominicis autem & Feriis, Antiphona & Psalmi semper dicuntur ut in Psalterio (ubi etiam tempore Paschali Psalmi dicuntur sub una Antiphona, Alleluja,) nisi alie proprie Antiphona vel Psalmi (ut in Dominicis Adventus, & triduo ante Pascha) assignentur.
- 2 Post Psalmos & Antiphonas dicitur Capitulum, Hymnus, Versus, Antiphona ad Magnificat cum eodem Cantico, & Oratio; omnia de Tempore, vel de Sancto, pro qualitate Officii.

R 2

3 Pre-

3 *Preces quando dicenda sunt, dicuntur ante Orationem: Commemorationes vero de Cruce, sancta Maria, Apostolis, Patrono, & Pace post Orationem, ut in propriis Rubricis habetur. Terminatur autem Officium Vesperarum, ut in aliis Horis.*

Novæ Observaciones & Additiones ad Gavanti

Cap. V. De Vesperis.

I. Gavant. pag. 44. col. 1. n. 1. -- *Vespera à s̄dere &c.*) De Vespertino Officio plura hic inquit Gavantus, præsertim quo nomine apud Auctores antiquos appellaretur, deinde quam hora celebraretur, & denique quæ Preces in Vespertino Officio ab Antiquioribus funderentur. Præcipuum autem, ac celeberrimum hujus Officii nomen, quod etiam nunc ubique retinet, fuit, *Vespera*, ita dictum, ut optimè etiam advertit Gavantus cum Ilidoro à s̄dere, quod *Vesper* vocatur, & *decidente sole exoritur*, eò quòd tunc temporis celebraretur: hoc vocabulo, & nomine nihil frequentius apud Auctores, ita, ut supervacaneum omnino sit, eorum testimonia referre. Hoc Officium à S. Basilio in *Regulâ s̄fusius disputatis cap. 27.* vocatur *Eucharistia*, seu gratiarum actio, eò quòd ad referendas pro beneficiis à Deo per diem acceptis gratias præsertim institutum fit; à S. Gregorio Nysseno autem in vita S. Macrinæ vocatur *Lucernalis gratiarum Actio*, quo nomine etiam appellatur à laudato S. Basilio in *lib. de spiritu Sancto cap. 29.*

II. Gavant. eod. n. 1. -- *Lucernarium dicebatur, & Lucernalis hora &c.*) Alii Vesperarum Officium, quod semper in Ecclesia habitum fuit, tanquam omnium diei horarum maximè sollemne, & respondens Sacrificio Vespertino, quod ab Hebræis offerebatur, alii, inquam, hoc Officium *Lucernarum* appellarunt, alii *Officium lucernarum*, alii *Lucernalem horam*, quia valde serò recitabatur, & cerei, necnon lampades ad hoc Officium accendebantur. Socrates *lib. 2. cap. 25.* *Lucernæ accensionem* illud vocat ob eandem ra-

tionem, nempe ob cereos, & lampades, quæ accendebantur; quinimò preces nonnullæ fiebant in actuali lampadum accensione, ut colligitur ex Officio Mozarabico, in quo Vesperæ incipiunt ab Oratione, quæ recitatur, dum lampades accenduntur, diciturque *Lumen offerre*. Recitatur autem *Kyrie, Christe, Kyrie, Pater noster*, deinde in *N. D. J. C. lumen cum pace Amen, hoc est lumen oblatum, &c. Deo gratias*. Eadem ista Oratio dum lumina ad Officium Vespertinum accenduntur, faciendâ legitur in quodam Hymno Prudentii male inscripto *ad incensum Cerei Paschalis*, nullo enim modo pro Cereo Paschali, sed pro Vespertino Officio deservit, cum silice percussa, ignis excitabatur ad Cereos accendendos, idque quotidie Vesperis fieri solebat. De his omnibus fusè, ac doctè disserit Menardus in notis ad Regulam S. Benedicti *cap. 24. §. 2.* ubi refert preces, quæ à Monachis recitabantur, in luminum accensione. Neque tamen confundenda est *Vespera* cum *Lucernario*, seu cum precibus, quæ ad accendendas lucernas in Ecclesia dicebantur ante Vesperas, quas etiam *Lucernarium* appellarunt, utrumque enim distinguitur, licet eodem nomine vocaretur, ut probat idem Menardus, & patet ex Regula, quæ sub nomine S. Augustini, inter ejus opera vulgata, est in appendice.

III. Gavant. eod. n. 1. -- *Ultima diei hora recitabatur &c.*) Ex dictis satis liquet, quam hora pertolveretur Vesperarum Officium, nempe accensis lucernis, qua forte & causa à quamplurimis antiquis Auctoribus, quos congerit Cardinalis Bona *de Divina Psal*

Psalmodia cap. 37. inter nocturnas Divini cultus horas recensetur. Sed Officium Vespertinum sine controversia inter diurnas horas numerandum est, quia ultima diei artificialis hora, scilicet occidente Sole, recitari solebat, ac proinde tempus Canonicum Vesperarum erat hora duodecima, & postrema totius diei, non quidem exacta, & completa, sed labente, & hinc est, quod Concilium Turonense à Gavanto allegatum Vesperarum Officium *duodecimam* appellavit, sumpto nomine ab ultima diei hora, in qua recitandum est. Hoc eodem nomine nuncupatum fuit idem Officium in Regula Cassiani, seu potius in Regula ex operibus Cassiani conflata, & à S. Benedicto Ananienti Abbate citata in *Concor. Regul. cap. 24. §. 2.* non alia ratione, ut considerat etiam Martene de *Monachorum Ritibus lib. 1. cap. 10. num. 8.* nisi quia duodecima, seu ultima diei hora dicebatur. Neque officit, quod Cassianus *lib. 3. de Institutis Canobiorum cap. 3.* dicat, horam lucernalem esse undecimam, adeoque non duodecimam; nam Cassianus ibi loquitur de hora undecima jam exacta, & completa, ac proinde de duodecima jam cœpta; nam accommodat Laudes Officii Vespertini ad illorum opus, qui horam undecima vocantur ad vineam, sic enim ait: *In his quoque horis etiam ille Evangelicus Pater familias operarios conduxit in vineam suam, ita enim, & ille primò manò conduxisse describitur, quod tempus designat Matutinam nostram sollempnitatem; deinde à Tertia, inde Sexta, post hæc, Nona, ad extremum undecima; in qua lucernalis hora signatur.* Hæc Cassianus, sed illos operarios horam undecima exacta operari cœpisse, & usque in finem duodecimæ operatos fuisse, testatur Matthæus *cap. 20.* illis verbis: *Hi novissimi unâ horâ fecerunt.* Ex quo patet, ita etiam loqui Cassianum mox citatum, quæ omnia confirmari possent hac ratione; nimirum, quia lucerna, & lumina, quæ adhibebantur tanquam necessaria ad Vesperarum Officium, non erant profectò necessaria ho-

râ decima, vel undecima inchoante, cum Sol adhuc clarissimè luceat, sed hora undecima jam expleta, & horam duodecimam jam labente, Sole jamjam occumbente, præsertim in locis obscurioribus, sicut Oratoria, & Chori esse solent.

VI. Gavant. pag. 44. col. 2. n. 5. -- *Nam quinque Psalmi &c.* Circa Vesperarum Officium varia in Ecclesiis fuit disciplina, sicut & in cæteris Officiis aliqui sex Psalmos, & sex Lectiones recitabant, alii verò plures, aut pauciores, prout videre est apud Martene *loc. cit. de Monachorum Ritibus num. 10. & seqq.* Hodie autem quatuor Psalmi apud Monachos, quinque verò juxta Romanum morem decantantur: Dominicani tamen quinque Psalmos pariter recitant, licet in aliis cum Romano Ritu non conveniant: apud Cistercienses verò Psalmi ad Vesperas nunquam mutantur, atque illos, qui singulis Feriis propriis sunt, semper recitant, asseruntque, S. Benedictum, ut Psalmi in Festis mutarentur, nunquam jussisse, nisi ad nocturnum Officium: Carthusiani verò pro Festorum ratione Psalmos mutant. In veteri Psalmorum distributione, quam pro Officio recitando evulgavit Card. Thomasius juxta antiquam Romæ disciplinam, hæc leguntur: *Ad Vesperas recedente Sole, ac die cessante in Festis, sive majoribus, sive minoribus semper dicuntur Psalmi Ferie occurrentis, nisi aliter notentur.* Proprii in Natali tantum, in Cæna Domini, atque alii quibusdam diebus his similibus habentur.

V. Gavant. pag. 44. col. 2. num. 7. -- *De Capitulo, de Hymno, &c.* Vesperarum Capitulum, quod ante Hymnum recitatur, ab Amalario *cap. ult. de Antiphonis*: Lectio à Pastore prolata, dicitur: Præpositus enim, sive Celebrans illud recitabat. Prædictam Lectionem modò apud Monachos, reliquosque omnes recitat Hebdomadarius, qua finita respondetur à Choro *Deo gratias*; deinde juxta Monachorum morem subjungitur breve, vel prolixum Responsorium ab uno,

vel pluribus cantandum, ut notat Martene supra num. 24, de quibus Responsoris mentionem etiam facit Amalarius *loc. cit.* atque ait; Se ea Metis non inveniisse, eò quod ignoraret, cur potius ad Vesperas ante *Magnificat*, quam ad *Laudes* ante *Benedictus* adhiberentur, & sicuti nulla erant ad *Laudes*, nulla quoque pro *Vesperis* designavit. Juxta Romanum Ritum nulla sunt Responsoria, neque ad primas, neque ad secundas *Vesperas*; *Benedictini* tam ad *Vesperas*, quam ad *Laudes* quotidie habent Responsoria similia illis, quæ ad minores horas adhibentur, & breviter Responsoria appellant, postremo tantum Versiculo ante *Magnificat*, vel *Benedictus* translato.

VI. Gavant pag. 45. col. 1. n. 8. -- *Canticum Magnificat &c.* De hoc Cantico post Hymnum omnibus diebus recitando satis superque discurret Gavantus. Prædictum Can-

ticum Amalarius *lib. 3. cap. 7.* Hymnum B. V. appellat. Finito hoc Cantico *Kyrie &c.* dicebatur, postea verò *Collecta*. Post *Vesperas* dabatur *Benedictio*, quemadmodum & ad aliorum Officiorum finem. Episcopi solent etiam ad hanc diem, cum res divinas faciunt post *Laudes*, & *Vesperas* *Benedictionem* impertiri; idque præcibitur à Concilio Agathensi *Can. 30.* in quo sancitur: *Plebs, Collecta Oratione ad Vesperam, ab Episcopo cum Benedictione dimittatur.* Et in *Vita S. Casarii Arelatenfis lib. 2.* legimus, eum *Benedictionem* elargitum fuisse ad finem *Vesperarum*: *Cum, expleto lucernario, Benedictionem Populo dedisset.* Reliqua spectantia ad hanc horam Canonicam, atque Diurnam legi possunt apud allegatos Auctores, nimirum Martene, Grancolas, Card. Bona, Amalarium, Francolinum, & alios.

De Completorio, XVIII.

RUBRICA.

- 1 **A**D Completorium: absolute dicitur *Lectio brevis*, ut in *Psalterio*, deinde, *Pater noster*, *Confiteor*, *Miserereatur*, *Indulgentiam*, *Converte*, *Deus in adiutorium*; *Antiphona*, *Psalmi*, *Hymnus*, *Capitulum*, *Responsorium breve*, *Canticum cum Antiphona*, omnia ut in fine *Psalterii*; & post *Antiphonam* in *Duplicibus*, & infra *Octavas* dicitur *Oratio*; in alio autem *Officio* ante *Orationem* dicitur, *Kyrie eleison*, cum reliquis *Precibus*, ut ibidem in *Psalterio*.
- 2 Post *Versum*, *Benedicat*, & custodiat nos &c. dicitur una ex *Antiphonis B. Mariae* cum *Versiculo*, & *Oratione*, ut ibidem: & dicto *Versu*, *Divinum auxilium*, dicitur *secretò*, *Pater noster*, *Ave Maria*, & *Credo*.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. VI. De Completorio.

I. Gavant pag. 45. col. 1. n. 1. -- *Completam* vocat *Isidorus &c.* Hanc ultimam diei horam Canonicam, quam S. *Benedictus* in sua *Regula cap. 17. & 42.* *Completorium* appellat; ob rationes à Gavanto adductas S. *Isidorus lib. 1. de Offic. Ecclesiastico cap. 21.*

Completas vocat, & nonnulli PP. *Completam*; verum citatus *Isidorus* in *Regulam cap. 7.* *Completorium* pariter vocat. S. autem *Columbanus* *Regula cap. 7.* *Initium noctis* nuncupat hanc horam; *Fructuosus* verò, *Bracarenfis* *Episcopus*, *Primam noctis horam*, fortè quia dice-

dicebatur in *crepusculo Vespertino*, ut tradit Eddius in *Vita S. Wilfridi cap. 64.* sive *instante noctis arti. u'o*, ut in historia translationis S. Jenulphi n. 25. quæ habetur in *Sæculo 4. Benedictino par. 2.*

II. Gavant. pag. 45. col. 2. n. 2. -- *Vel à S. Basilio &c.*) Inquirendo originem hujus horæ Canonice, hanc repeti posse, ait Gavantus, vel à S. Cypriano, vel à S. Basilio, qui in *Regulis fusiùs disputatis quest. 37.* ait: *Cum autem primis se jam volùis incendentes tenebris, sequeretur petitio, ut quies, quam sumus capere, ab omni perturbatione, ac vitio libera sit, qua hora etiam necessariò nonagesimus recitari Psalmus debet.* Sed aliter omnino explicat Basilii verba Marcellus Francolinus in *Tractatu de tempore horarum Canonicarum cap. 29. num. 1. & seqq.* in Francolini sententiam abit etiam Card. Bona de *Divina Psalmodia cap. 48. §. 1.* ubi validis rationum momentis ostendit, hujus horæ Canonice institutionem tribuendam omnino esse S. Benedicto, præsertim, quia, licet in *Scripturis*, & *Patribus* frequens habeatur mentio *Orationis* faciendæ in fine diei, ad *Vesperas* tamen, vel ad *Orationes* quasdam privatas, & non ad *Completorium* *Orationem* communem ab *Ecclesiasticis* faciendam, illæ *PP. sententiæ* referri debent. Præterea accedit, quòd ipso nomine *Completorii* nullus *Ecclesiasticus* *Scriptor* *Benedicto* antiquior usus fuit, nec apud quempiam *Græcum*, vel *Latinum* *Auctorem* hujus *Officii* nomen reperitur. Prosequitur idem Bona ad refellendam opinionem illorum, qui S. Basilium primum *Completorii* institutorem tueri conantur, & etiam in *Epistola* quadam *MS.* alias addit validissimas rationes, quibus propugnat hanc suam sententiam; unde qui suæ curiositati super hac questione satisfacere cuperet, consulat prædictum *Auctorem*, & evolvat sua allegata monumenta. Huic sententiæ consentit profectò Gavantus noster, nam loquendo de antiquis temporibus, quibus aliqua *Oratio* post *Vesperas* recitan-

da præscribatur: Hoc rude fuit potius (ait ipse) quàm completum *Completorium*; & reverà ante S. P. *Benedictum* post *Vesperas* nulla sollemnis *Oratio* persolvenda remanebat, sed privata solùm cuique *Psalmodia* imponebatur, unde *Johannes Climacus*, qui sexto *Sæculo* floruit, in *Sermone de Pastoris officio* ait: *Quidam Pater* post complementum *Vespertinarum Orationum* alicui duos, alii tres, alii centum *Psalmos* ante somnum injungebat -- Igitur in apertis est, hanc fuisse *Orationem non communem*, sed peculiarem, & aliquod *Completorii* vestigium, non verò ipsum *Completorium*, quod constituit septimam horam *Canonicam*, quæ addita fuit non *Cassiani* tempore, ut innuit Gavantus hic *num. 3.* hic enim *Anno 440.* floruit, sed solùm *S. Benedicti ævo*, qui sexto ineunte *Sæculo* vixit, cum ante ipsum *Benedictum*, ut innuimus supra, nullus *Scriptor* mentionem faciat de *Completorio*.

III. Gavant. pag. 45. col. 2. n. 4. -- *Illud esse recitandum horâ duodecima &c.*) Omnes conveniunt *Auctores*, quòd *Canonicum* tempus *Completorii* erat hora *duodecima* jam exacta post *cœnam*, immò post *collationem*, nempe *lectionem* aliquam *spiritualem*, quæ apud *Monachos* *cœnam* sublequebatur, de qua latè disserit *Edmundus Martene lib. 1. de Monachorum Ritibus cap. 11.* unde dicebatur *Completorium* post omnia opera somnum antecedentia ante finem *crepusculi Vespertini*, postremo scilicet termino abeantis dies, & ita docent omnes, præsertim *Belarminus lib. 1. de bonis operibus in particul. c. 11.* necnon *Stephanus Duranti de Ecclesia Ritibus cap. 12.* Non ideò tamen, ut optimè advertit *Cardinalis Bona* *supracitatus §. 2.* quorundam *Canonistarum* errori assentimur, qui putant, *Completorium* unam esse ex *nocturnis Vigiliis*, quamvis enim post *Solis occasum* celebraretur, diurnis nihilominus *Officiis*, tanquam ipsorum *Complementum*, deputatur.

IV.

IV. Gavant. eod. n. 4. -- *Ut laici quoque interesse queant &c.*) Francolinus loc. supra-cit. probare nititur, Completorium ante Solis occasum recitari debere, praesertim quia Completorio Christi sepultura representatur, Christus autem sepulturae consignatus fuit ante Solis occubitum, ut asserant Auctores ab eodem citati; deinde aliam addit rationem Francolinus, nimirum quia aliàs in Hymno Completorii non deberent dici illa verba: *Te lucis ante terminum*. Et denique addit Gavantus, ut laici quoque interesse queant huic Officio; verum omnia concordari possunt, nam optimè in Completorio potest representari Christi sepultura, etiam post Solis occasum recitetur; non enim Mathematicè accipiendum est temporis momentum, quo Sacrosanctum Christi Corpus in tumulo repositum fuit; ad illud de verbis Hymni, *Te lucis ante terminum* optimè responderi possit cum Chichthoevo in *expositione dicti Hymni*, illud verbum *lucis* accipiendum esse pro luce crepusculi; non vero pro luce corporis Solaris, & ita verificatur, Completorium dici ante terminum lucis, nempe ante terminum crepusculorum, & sic optimè proferuntur, & concordant illa alia verba, quae inter preces Completorii dicuntur, nempe *Dignare Domine nocte ista &c.* quia nimirum haec recitantur incipiente jam noctis crepusculo. Denique nil vetat laicos in tali temporis circumstantia interesse huic Officio, & ad Ecclesiam convenire posse. Ceterum apud antiquos Monachos certum est, hanc ultimam reflexionem locum non potuisse habere, quia ab iisdem Completorium recitabatur eodem loco, quo collatio fiebat. Antiquus autem Ordo Conversationis Monasticae locum collationis faciendae designat; Capitulum: *Post Vespelas*, inquit, *hora competenti facto signo omnes conveniant in Capitulo, & legatur Scriptura, quae adificet audientes*: ita apud Haëst: aliter autem legit editio Neapolitana. Eundem locum assignat Hildemar, necnon Cassinensium declara-

tiones in cap. 42. *Regula*, in quibus habetur: *pro qua lectione pulsatur primum signum Completorii, & Fratres omnes in Capitulo conveniunt ad huiusmodi lectionem*: Camaldulenses etiam, ut scribit cit. Haëst. collationem fieri volunt in Capitulo, vel Claustro Ecclesiae proximiori, & Valisoleiani in Capitulo, vel loco, qui Choro vicinior est.

V. Gavant. pag. 46. col. 1. n. 6. -- *Ordo Completorii per se patet &c.*) Quae Completorium praecedunt, ab Antiquis Monachorum Ritibus mutuata sunt; hinc nostrum Romanum Completorium incipit à *Jube Domine* cum Lectione; atque imitatio haec est eorum, quae S. Benedictus statuit cap. 42. *sua Regula*; conveniendum scilicet esse vesperè, ut mox nos quoque innuimus, ad Lectionem habendam, cui initium dabatur Lectione aliqua, petita prius benedictione à Lectore, ut colligitur ex libro Usuum Cisterciensium, & ex MSS. Consuetudinibus S. Germani à Pratis, nec non ex Caeremoniali Bursfeldensium, *distinctione 3. cap. 4.* Finita ad nutum Abbatis Collatione, & dicto à Lectore: *Tu autem Domine &c.* Subjungebat Abbas *Adjutorium nostrum &c.* Et sic intrabant ad Completorium. Ita antiquus Ordo Conversationis Monasticae -- Finita Lectione surgant omnes pariter, & dicat Dominus Abbas: *Adjutorium nostrum in nomine Domini* in ipso Collationis loco -- Hoc tamen, in Choro cum omnes ad Ecclesiam pervenerint, à Praesidente dici volunt Bursfeldenses in *sua Caeremoniali cap. 13.* his verbis -- Cum finita Lectione Regulari pervenerint Fratres ad Chorum, ad complendum dicat Praesidens per accentum *Adjutorium nostrum in nomine Domini* -- Lectio autem Brevis ex Epistola S. Petri, ad quam nos quoque benedictionem postulamus, instituta fuit pro Lectione Collationis ad Completorium extra Chorum dicendum, unde & in ejus sine Monachi subjungebant Versum *Adjutorium nostrum &c.* Id patet ex MSS. Consuetudinibus S. Germani

mani à Pratis, & ex Breviario Congregationis Casalis Benedicti, edito anno 1586. in quo hæc leguntur -- Ad Lectionem ante Completorium: *Iube Domine* -- Benedictio: *Noctem quietam &c.* Extra Chorum respondetur *Amen*, Lectio Brevis extra Chorum: *Fratres Sobrii estote &c.* In aliis etiam Ordinariis Monasticis adnotatum est, Lectionem prædictam ab illis fuisse recitatam, qui Completorium extra Chorum absoluebant, & reverà apud Bursfeldenses citatos, qui in Choro Completorium recitant, nulla hujusmodi brevis Lectionis in eorundem Ordinario fit mentio.

Orationem Dominicam, quæ post prædictum Versum *Adjuvatorum* secreto subjicitur, primum eam se reperisse in MSS. Consuetudinibus S. Germani à Pratis, ait Edmundus Martene *loco supracit. num. 8.* in quibus præscribitur, ut à Collatione, omnibus in Ecclesiam ingressis, Prior ordinis, qui fuerit in Choro, terminet *Pater noster*; Bursfeldenses addunt etiam Orationem Angelicam, & idem præstabant Monachi Benedictini Casalini nuncupati, sed hæc omnia recentiora esse, ait Martene, vicemque tenere trium Orationum, quas olim Completorio, ut aliis diei horis præmittere solebant. Ex prædictis Consuetudinibus, & Bursfeldensium Cæremoniali liquet, morem jam invaluisse apud prædictos Monachos celebrandi Officium Completorii in Ecclesia, & non amplius in Collationis loco. Cæterum Orationem Dominicam quod attinet, ante Completorium recitandam, eam non nisi in recentioribus Monasticis Constitutionibus reperiri, asseverat Grancolas *lib. 1. cap. 39.* nam Pius V. Breviario Romano illam inseruit, & secreto recitari jussit, ut doceret, eam Officii partem non esse, & nunquam eo loco recitatam fuisse.

VI. Gavant. eod. n. 6. -- *Confessio apte fit &c.* Peccatorum Confessio, quam post Orationem Dominicam facimus, antiqua profectò est; hujus enim non solum Gavant. Rubr. Brev.

suetudines S. Germani Pratenfis mentionem faciunt, sed etiam multò anterior S. Dunstani Concordia, necnon antiquissimus Ordo Conversationis Monastica, quorum verba refert Martene *supra. it. num. 9.* Eundem ritum, sed post Completorium tantum observandum, præcepisse videtur S. Fructuosus, Episcopus Bracarenfis, in sua Regula *cap. 2.* his verbis: *Receptes Nocturno silentio vale facientes invicem, & reconcilia'ioni, ac satisfactioni alterutrum insistentes; laxant mutuo debita; cujus rei praxim videre est in Observationibus præviis ad vitam S. Dunstani n. 9.* quæ habetur Sæculo V. Benedictino. Hinc Parisiis, atque in pluribus aliis Ecclesiis *Confiteor* ad finem est Completorii, non verò ad initium, ut in Romano Breviario *Confiteor* invicem dicebatur: dicebat enim unus *Confiteor*, alter verò respondebat: *Misereatur tui*, atque ideò tacite recitatur ad primam, & ad Completorium, ne invicem sese interturbent. Bursfeldenses autem omittunt omnino hunc Ritum, sed dicto *Pater, & Ave* Completorium imponunt, & incipiunt, prout disponitur in eorum Cæremoniali *Capite 13.* hoc est à Versu *Deus in adjuvatorum.*

Versus *Converte nos &c.* non reperitur, ait Martene *loco cit.* in Consuetudinibus S. Germani à Pratis, sed dicto *Confiteor* cum Conventu; tunc, inquit, Hebdomadarius incipiet Completorium, & dicet: *Deus in adjuvatorum.* Versiculus igitur, *Converte nos*, novissimum est additamentum in Completorio; præscribitur tamen in Antiquis Consuetudinibus S. Dionysii in Francia, in quibus *Cap. 16. §. 4.* hæc leguntur -- eant ad Collationem, deinde ad Completorium, post percutiet unus Prior super sedem, & dicat unus ad alterum: *Confiteor Deo*; deinde incipiatur à Sacerdote Hebdomadario; *Converte nos &c.*

VII. Gavant. pag. 46. col. 1. n. 7. -- *Nam Psalmis quatuor &c.* Juxta Romanum Ritum Psalmi quatuor recitantur ad Completorium, sed juxta Ritum Monasticum S. Be-

nedicti Psalmi tres tantum recitantur sine Antiphona, totidemque praescribit Magister in sua Regula, sed cum Antiphonis psalli instituit; ex praedictis Psalmis celeberrimus omnium censendus est Psalmus 90. quem etiam ad petitionem S. Basilii, ad Completam S. Aurelianus decantari voluerunt.

VIII. Gavant. pag. 46. col. 1. n. 8. -- *Hymnus ante Capitulum dicitur &c.*) Psalmos sequitur statim Hymnus, quem pro temporis diversitate variabant Monachi, ut refert Martene *loc. cit. num. 11*. Nobis autem Hymnus numquam mutatur, sed per totum Anni spatium idem est. Post Hymnum Lectio, Versus &c.

IX. Gavant. pag. 46. col. 2. n. 9. -- *Canticum Simeonis additur &c.*) Post Versus dicitur quoque Canticum Evangelicum: *Nunc dimittis &c.* quod neque in Breviario Monastico S. Benedicti, neque Cluniacensium, neque Carthusianorum reperitur, sed est peculiaris Romanae Ecclesiae Ritus. De ea re agit Amalarius *lib. 7. cap. 49*. Hoc Canticum invenitur etiam in Constitutionibus Apostolicis ad preces Vespertinas. Preces subsequentes *Kyrie, Benedictus es Domine, Dignare &c.* à Monachis profectae sunt, atque in Breviario Cassinate perleguntur. Quare quidquid Psalmos praecedat, atque etiam Hymnus, Capitulum, Preces, & Collecta, à Monachis Completorio addita, & ab eisdem accepta fuerunt. Oratio: *Visita, quaesumus, Domine*, in nullo Romano Ordine, quamvis multi usque modo vulgati fuerint, neque in aliquo antiquitatis Ordinario Monastico reperitur, habetur tamen in Completorio apud Carthusianos, sed hoc ab eisdem recitatur in Cella, non vero in Choro. Opinatur Grancolas, ab eisdem fuisse acceptam, & Fratres Minores Breviario Romano inseruisse. Dicebatur quidem à Monachis ista Oratio, cum in Dormitorio fiebat aspersio aquae benedictae, id quod contingebat omni nocte, ut habetur apud S.

Dunstanum *cap. 1*. *Omni nocte post Completorium aspergatur Domus requietionis eorum, recumbentibus eis propter illusiones Diabolicas.* Hac Oratione igitur petebatur Dei protectio adversus Diaboli insidias, atque Angelorum Patrocinium invocabatur pro eis, qui in Dormitorio quiescebant. Non fuit itaque composita haec Oratio, ut in Choro, vel Ecclesia recitaretur, non enim ibi Angelorum permanentia exposcitur per noctis tempus, ut ibidem nos custodiant, quia in Ecclesia nemo dormire solet, sed talis Oratio à Superiore dicebatur erga suos Monachos in loco requietionis, antequam recumberent, & deinde eis dabatur Benedictio. Consimilis Oratio extat in vita Sancti Alicardi, Abbatis Gemeticensis saeculi 2. Benedicti. dum fit aqua benedicta aspersio in Dormitorio: *Suscipe Domine preces nostras, & muro e stodia tua hoc sanctum ovile circumda, & omni adversitate depulsa sit hoc semper domicilium incolumitatis, & pacis per Dominum nostrum &c.* Diversa autem ab istis erat Oratio, quae in fine Completorii dicebatur, nam in Breviario Ambrosiano sequens legitur Oratio -- *Illumina, quaesumus, Domine, tenebras nostras, & totius noctis insidias tu à nobis semper repelle propitius, noctem istam illumina, quaesumus, Domine sancte, Paer Omnipotens, aeternae Deus, & fac nos famulos tuos sine peccatis obdormire, & virtutibus Angelorum excitari, ut ad diem clarum, te auxiliante salvi, & protecti pervenire mereamur.* Contractior est illa, quae legitur in Breviario Ecclesiae Bituricensis, necnon Ecclesiae Lugdunensis dicenda in Festis trium Lectio- num, & Feriis, nimirum -- *Illumina, quaesumus, Domine, tenebras nostras, & totius noctis insidias tu à nobis repelle propitius per Dominum &c.* Advertere debemus, quod in praedicto Breviario Ambrosiano Sancti Caroli Borromaei iussu edito, post praedictam Orationem, subnectitur etiam statim illa, quae à nobis dicitur, nimirum -- *Visita, quaesumus, Domine.* --